

Απολύτρωση από την καταπίεση

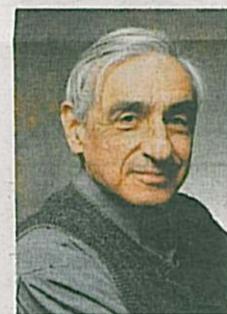
Η ιδέα της **Εξόδου** και πώς αυτή λειτουργεί στη δυτική πολιτική παράδοση ως κίνητρο και βίωμα επαναστατικών πρωτοβουλιών

TOU
ΠΑΣΧΑΛΗ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ

MICHAEL WALZER
Εξόδος και Επανάσταση
Μετάφραση
Βαγγέλης
Καργούδης,
Αθήνα, Αρτος Ζωής,
2015, σελ. 254,
τιμή 15 ευρώ

Michael Walzer
ΕΞΟΔΟΣ
ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
Εκδόσεις Αρτος Ζωής

O Michael Walzer

O Michael Walzer, σήμερα στα ογδόντα του χρόνια, είναι μια από τις πιο αναγνωρίσιμες και ευδιάκριτες φωνές του πολιτικού στοχασμού και της κοινωνικής κριτικής στην Αμερική. Στο επιβλητικό συγγραφικό του έργο δεσπόζουν τα βιβλία του για τους δικαιους πολέμους και τη διανεμητική δικαιοσύνη, οι χαρακτηριστικά προσωπικές θέσεις των οποίων τον κατέσποναν παγκόσμια γνωστό. Υπόβαθρο του έργου και της σκέψης του πάντως υπήρχε ένα μόνιμο και διαρκώς διευρυνόμενο ενδιαφέρον για την πολιτική λειτουργία και τις πολιτικές συνδηλώσεις της θρησκείας, ειδικότερα της ιουδαιοχριστιανικής παράδοσης. Το ενδιαφέρον αυτό καταγράφεται ήδη στη διδακτορική του διατριβή για τον ριζοσπαστικό πουριτανισμό που εκδηλώθηκε μαχητικά κατά την Αγγλική Επανάσταση του 17ου αιώνα, αλλά επανέρχεται περιοδικά στα συγγραφικά του εγχειρήματα ως την πρόσφατη αναλυτική του μελέτη για το πολιτικό περιεχόμενο της εβραϊκής Βίβλου. Κεντρικό σημείο στο ενδιαφέρον για την πολιτικόποτα της θρησκείας και μάλιστα του Ιουδαϊσμού κατέχει η ιδέα της Εξόδου την οποία ο Walzer

αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει ως επαναστατική δυναμική. Αυτό υπήρξε το αντικείμενο ενός από τα παλαιότερα βιβλία του, το οποίο τώρα έχει εμφανιστεί σε ωραία ελληνική μετάφραση χάρη στην πρωτοβουλία των εκδόσεων Αρτος Ζωής. Είναι το τέταρτο βιβλίο του Walzer που μεταφράζεται στα ελληνικά και καθιστά έτσι τη σκέψη του σφαιρικότερα προσπήτη στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό.

To βιβλίο εστιάζεται στην ιδέα της Εξόδου ως απολύτρω-

βίωσε ο λαός του Ισραήλ στην προσπάθεια να απολυτρωθεί από τη δουλεία στον Φαραώ και να ανακτήσει τη γη της επαγγελίας. Η απόδραση από τη φραγωνική δουλεία, η επίπονη και πολύχρονη περιπλάνη στην έρημο, η σύναψη της Διαθήκης στο όρος Σινά, η επιστροφή στη γη της επαγγελίας συγκροτούν κατά τον Walzer την ιδέα της Εξόδου ως απολύτρωσης που συνάπτει σε μέσα στους αιώνες τους επαναστάτες και δεσπόζει στη γραμματεία της επανάστασης.

180 αιώνα, στο κίνημα για τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα των Αφροαμερικανών από τη δεκαετία του 1960 και εξής και στη Λατινοαμερικανική θεολογία της απελευθέρωσης της δεκαετίας του 1970.

Σε τι συνίσταται ακριβώς η επαναστατική διαδικασία που ενσωματώνει η ιδέα της Εξόδου; Πρόκειται για την αλλοπουλιά μεταξύ καταπίεσης, απελευθέρωσης, της σύναψης της κοινωνικής συνθήκης, τους πολιτικούς αγώνες για την οικοδόμηση μιας νέας κοινωνίας στη σκιά πάντα του κινδύνου της παλινόρθωσης ή της οπισθοχώρωσης σε νέες μορφές δουλείας. Αυτή είναι η ιδέα της επανάστασης όπως αναδύεται από το βιβλίο της Εξόδου. Ο Walzer ως ιστορικός του πολιτικού στοχασμού διακρίνει και υπογραμμίζει εύστοχα ότι η συλλογιστική της Εξόδου επιβιώνει στην πολιτική σκέψη και στην πολιτική ευαισθησία παρά την εκκοσμίκευση της πολιτικής θεωρίας. Με αυτόν τον τρόπο, ως αρχέτυπο, ως πρότυπο και ως ελπίδα εμπνέει, κραταίωνει και σπρίζει τους επαναστάτες όλων των εποχών και όσους αντιστέκονται στην απειλή της καταπίεσης και της υποδύλωσης.

Κεντρικό στοιχείο του αρχετύπου συνιστά φυσικά η σύναψη της Διαθήκης. Η Διαθήκη, η συμφωνία που συνάπτει ο απελευθερωμένος λαός του Ισραήλ με τον κύριο και Θεό του στο όρος Σινά είναι, μας υπενθυμίζει ο Walzer, «το πολιτικό εφεύρημα του βιβλίου

O Walzer ως ιστορικός του πολιτικού στοχασμού διακρίνει και υπογραμμίζει εύστοχα ότι η συλλογιστική της Εξόδου επιβιώνει στην πολιτική σκέψη και στην πολιτική ευαισθησία παρά την εκκοσμίκευση της πολιτικής θεωρίας

στις από την καταπίεση, μια ιδέα που λειτουργεί στη δυτική πολιτική παράδοση ως κίνητρο και βίωμα επαναστατικών πρωτοβουλιών. Η αφίγνηση βασίζεται σε μια ανάγνωση των βιβλίων της Πενταεύχου Εξόδου, Αριθμοί και Δευτερονόμιο και στοχεύει στην αναπαράσταση της ιδέας της Εξόδου όπως την οποία ο Walzer

Ο συγγραφέας περιγράφει τον αγώνα των αρχαίων Εβραίων για απολύτρωση ως αρχέτυπο της επαναστατικής διαδικασίας στη διαχρονία της ιστορικής εμπειρίας του δυτικού κόσμου, όπως εκδηλώνεται στη σκέψη των πουριτανών επαναστατών του 17ου αιώνα, των επαναστατών της Νέας Αγγλίας τον

περιοδού». Χωρίς τη Διαθήκη η απολύτρωση δεν έχει νόημα. Η Διαθήκη αποτελεί την εγγύηση της ελευθερίας, την εκπλήρωση της ελπίδας. Η Διαθήκη συγκροτεί το πλήθος των πρώτων δούλων σε πολιτική κοινόπιττα και καθιστά το κάθε μέλος υπεύθυνο με την αναδοχή πολιτικών δεσμεύσεων και υποχρεώσεων απέναντι στον Θεό και απέναντι στον νόμο. Χωρίς αυτά δεν υπάρχει ελευθερία αλλά χάος και αναρχία που αποτελεί τον βέβαιο δρόμο προς μια νέα υποδούλωση. Αυτό το γνώριζαν πολύ καλά όλοι οι μεγάλοι ριζοσπάστες στοχαστές στη διαδρομή της πολιτικής σκέψης, ο Καλβίνος, ο Cromwell, ο Ρουσσώ. Η Διαθήκη ως εγγύηση ελευθερίας διά της υπακοής στον νόμο στον οποίο έχει δώσει τη συναίνεση του ο πολίτης αποτελεί ακριβώς το στοιχείο της πολιτικής της Εξόδου που τη διακρίνει από τον πολιτικό μεσσιανισμό.

Μια από τις πιο ουσιώδεις συμβολές της ανάλυσης του Walzer είναι η διάκριση μεταξύ της πολιτικής της Εξόδου και του πολιτικού μεσσιανισμού. Ο μεσσιανισμός αντιπροσωπεύει την αναβολή – κατά κανόνα επ' αόριστον – της απολύτρωσης και εμπειρίχει μια άρρωπη παραδοχή της αποτυχίας της. Τείνει να επικεντρώνει τις ελπίδες του στην αναμονή ενός απολυτρωτή ο οποίος θα θέσει δικούς του όρους που δεν επιδέχονται αμφισβήτησην. Η Εξόδος αντίθετα διά της Διαθήκης τονίζει την ευθύνη του κάθε πολίτη για την πραγμάτωση της επαγγελίας με την τήρηση των υποχρεώσεων που έχουν αναληφθεί. Ετσι η Εξόδος συνιστά μια οδό προς τη δημοκρατία ενώ ο μεσσιανισμός, όπως έδειξε η νεωτερικότητα και μάλιστα ο 20ός αιώνας, προς τον ολοκληρωτισμό.

Με την ανάδειξη των συνδηλώσεων της ιδέας της Εξόδου και τη διάκριση από τον πολιτικό μεσσιανισμό στην οποία προβαίνει με οξυδέρκεια και ορθοκρισία, ο Walzer προσφέρει με αυτό το σύντομο σχετικά βιβλίο ένα μάθημα πολιτικής περισκεψής και φρόνησης για δημοκρατικούς πολίτες. Μεθοδολογικά άλλωστε μας υπενθυμίζει ότι ο θρησκευτικός αναλφαβητισμός, από τον οποίο εν τέλει απορρέει ο πολιτικός μεσσιανισμός, είναι ολέθριος τόσο για τη σοβαρή πολιτική ανάλυση όσο και για την αυτογνωσία μιας μεγάλης και αρχαίας παράδοσης, που οποία καθορίζει την ποικιλή και πολιτική συνείδηση του ευρωπαϊκού κόσμου, από την οποία, ας ελπίσουμε, εξακολουθεί να εμφορείται και η ελληνική κοινωνία.

Ο κ. Πασχάλης Κιτρομηλίδης είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Nicolas Poussin, «Οι Ισραηλίτες αυλλέγουν μάνα στην έρημο» (1638), Μουσείο Λούβρου

